

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านและการที่วิชาชีพการพยาบาลจะดำเนินไปด้วยดี ต้องมีบุคลากรทางการพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถ นั่นคือผู้ที่เข้ามาเรียนในวิชาชีพพยาบาลได้จึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบสูง จิตใจโอบอ้อมอารี มีเมตตา พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ให้การบริการแก่ประชาชนทั่วไปทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและวิญญาณ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมหรือลัทธิการเมือง เพื่อบรรเทาอาการทุกข์ทรมานจากโรคและความเจ็บป่วย ส่งเสริมบำรุงรักษาไว้ซึ่งสุขภาพที่ดี และฟื้นฟูสภาพหลังการเจ็บป่วยเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการมีสุขภาพดีของประชาชน

นอกจากนี้พยาบาลที่ยังต้องสามารถดัดแปลง และปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับลักษณะปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของสังคม เศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ที่เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว (สมจิต หนูเจริญกุล 2534 อ้างใน ไพเราะ เอี่ยมสุรีย์ 2538: 1) การคัดเลือกบุคคลเข้ามาศึกษาต่อในวิชาชีพพยาบาลจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะการที่พยาบาลวิชาชีพจะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้บริการพยาบาลที่มีคุณภาพ มีคุณค่าแก่ผู้รับบริการและพิสูจน์ให้สังคมมองเห็นความสำคัญขอพยาบาลได้นั้นย่อมต้องอาศัยความมีคุณภาพของตัวพยาบาลวิชาชีพเอง (ฟาริดา อิบราฮิม 2536: 58)

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบัน ปรากฏว่าสาขาที่นักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ เลือกเรียนมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ สาขาแพทยศาสตร์ และสาขาวิชานิติศาสตร์ - สื่อสารมวลชน ตามลำดับ ส่วนสาขาพยาบาลศาสตร์นั้น นอกจากจะเป็นสาขาที่ไม่ได้รับความนิยมแล้ว ยังเป็นสาขาหนึ่งที่มีผู้ปฏิเสธการเข้าเรียนค่อนข้างสูง และมีการปฏิเสธในหลายๆ รูปแบบ นับจากการไม่ไปสอบสัมภาษณ์ และไม่ไปรายงานตัวหลังการประกาศผลสัมภาษณ์แล้ว การที่มีผู้สละสิทธิ์ไม่เรียนพยาบาลนั้นเป็นแนวโน้มที่ทำให้อัตราการขาดแคลนพยาบาลที่มีอยู่แล้วเพิ่มมากขึ้น (ไพเราะ เอี่ยมสุรีย์ 2538: 3) มหาวิทยาลัยบูรพาซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐเพียงแห่งเดียวในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ประสบปัญหาลักษณะเดียวกัน กล่าวคือจากข้อมูลของงานทะเบียนและสถิติ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่าการสมัครเข้าเรียนต่อของนักเรียนโควตาภาคตะวันออกเฉียงใต้ มีนักเรียนเลือกเรียนคณะพยาบาลศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 16.0 ในปี 2539 และลดลงเหลือร้อยละ 13.5 ในปี 2540

ดาร์ณี จงอุดมการณ์ (2537) ได้แสดงทัศนะว่า ปัญหาใหญ่ของการขาดแคลนพยาบาลมิใช่เป็นเพียงปัญหาขาดแคลนตัววิชาชีพที่มีอยู่ แต่เป็นปัญหาขาดคนผู้อยากเรียนด้วย พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ในสภาพการศึกษาพยาบาลปัจจุบัน ยังไม่มีความมั่นใจได้ว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะศึกษาในสาขาพยาบาลศาสตร์เพียงพอ ในบางสถานศึกษาพยาบาลพบว่าการค้นหาหรือคัดเลือกผู้เข้าเรียนพยาบาลยากมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีผู้สนใจเรียนน้อยลงหรือผู้ที่สนใจเรียนมากก็มีความพร้อมต่ำไป แต่สถาบันยังคงต้องเร่งรัดการผลิตจึงทำให้ปัญหาดังกล่าวขยายกว้างออกไป

จากการศึกษาของไพเราะ เอี่ยมสุรีย์ (2538) ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 300 คน พบว่ามีนักเรียนเพียงร้อยละ 23.5 เท่านั้นที่เลือกเรียนวิชาชีพพยาบาล นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.5) ไม่เลือกเรียน โดยให้เหตุผลในการไม่เลือกเรียนเรียงตามลำดับ 5 อันดับแรกดังนี้ คือ (1) เป็นอาชีพที่ต้องอยู่เวรยามวิกาล (2) ต้องทำงานหนักรับผิดชอบมาก (3) มีวันหยุดไม่ตรงกับผู้อื่น ต้องอดทน อดกลั้น เสียสละมากเกินไปและทำงานหนักเหมือนคนรับใช้ (4) เป็นอาชีพที่น่าเบื่อหน่าย จำเจ ซ้ำซาก และต้องทำงานอยู่กับสิ่งสกปรกและเชื้อโรค (5) สิ่งแวดล้อมในการทำงานไม่น่ารื่นรมย์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมารีเนอร์และคณะ (Marriner et al. 1990: 27-30) ที่ทำการศึกษเปรียบเทียบการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลและวิชาชีพในอุดมคติของ นักเรียนมัธยมศึกษา 3 แห่ง ในเมืองเซาท์เทิร์น อินเดียนา (Southern Indiana) จำนวน 450 คน โดยการให้ตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง มีคุณค่า ได้ใช้ความรู้ ได้รับเงินค่าตอบแทน มีความปลอดภัย มีภาวะผู้นำที่ต้องใช้การตัดสินใจ มีอำนาจ และได้รับการยอมรับน้อยกว่าอาชีพในอุดมคติ แต่รับรู้ว่าเป็นวิชาชีพพยาบาลต้องให้การดูแลบุคคล เป็นงานที่หนัก ต้องใช้แรงกาย เป็นงานที่วุ่นวาย และใช้เทคโนโลยีมากกว่า

ตามแนวทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอปพ็อค (Hoppock 1966 อ้างใน สำเนา ขจรศิลป์ 2529: 10) เชื่อว่ามนุษย์เลือกเรียนวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการที่ไม่เท่ากันและแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนเลือกอาชีพเพราะต้องการความมั่นคงด้านการเงิน ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือต้องการความสำเร็จในชีวิต จากการศึกษาถึงค่านิยมในลักษณะงานที่นักเรียนเลือกมากที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ งานที่มีรายได้ดี งานที่มีความมั่นคง มีสวัสดิการดี งานที่สอดคล้องกับอุปนิสัยและงานที่มีอิสระในการทำงาน สำหรับวิชาชีพพยาบาลจากการศึกษาของกรอสแมนและคณะ (Grossman et al. 1989: 18-21) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่รับรู้ว่าเป็นวิชาชีพพยาบาลต้องเกี่ยวข้องกับการดูแลและช่วยเหลือคนป่วยเท่านั้น แต่ไม่ทราบถึงบทบาทอื่นๆ ของพยาบาล รวมทั้งโอกาสความก้าวหน้าในวิชาชีพ ไพเราะ เอี่ยมสุรีย์ (2538: 1-2) กล่าวว่า การที่นักศึกษาไม่แน่ใจว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบวิชาชีพพยาบาลหรือมีเจตคติทางลบต่อวิชาชีพ เมื่อเข้ามาเรียนและประสบกับสถานการณ์จริงซึ่งอาจส่งเสริมให้เกิดความไม่พึงพอใจบางประการ ทำให้เมื่อสำเร็จการศึกษาพยาบาลออกไปแล้วไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพหรือต้องเปลี่ยนอาชีพซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดเป็นความสูญเสียที่สำคัญ

ดังนั้น การให้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เรียนมีการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลที่ถูกต้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกหรือไม่เลือกพยาบาล ซึ่งจะส่งผลดีต่อสถาบันการศึกษาพยาบาลที่จะมีโอกาสได้รับนักศึกษาที่มีคุณภาพ มีความสนใจ ตั้งใจที่จะเป็นพยาบาลอย่างแท้จริง อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพพยาบาลให้ก้าวหน้าต่อไป

การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาลเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถจะสร้างความสนใจในการรู้วิชาชีพพยาบาลของนักเรียนได้ (Marriner et al. 1996: 27) ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้จัดวิธีทัศนที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาล เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับข้อมูลตรงตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด ซึ่งครอบคลุมในเรื่อง ลักษณะความเป็นวิชาชีพพยาบาล การจัดการศึกษาพยาบาล โอกาสในการศึกษาต่อ เงินเดือน สวัสดิการ ความก้าวหน้า และข้อคิดเห็นจากประสบการณ์ตรงพยาบาลวิชาชีพ เพื่อศึกษาว่าการได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุมเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาลด้วยร่นำเสนอผ่านทางวิธีทัศนและการอภิปรายซักถามนี้ จะมีผลต่อการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลหรือไม่วางไร และการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลกับอาชีพในอนาคตของนักเรียนมีความแตกต่างกันหรือไม่วางไร ทั้งนี้ เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการหารูปแบบที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีการรับรู้ที่ตือถูกต้องเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาลต่อไป

อุปกรณ์การวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลภายหลังเข้าร่วมโครงการ เมื่อเทียบการรับรู้ต่ออาชีพในอนาคตที่ตั้งไว้ของนักเรียน

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ รายได้ครอบครัว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสบการณ์ต่อวิชาชีพพยาบาล และคำแนะนำของกลุ่มอ้างอิง รวมทั้งการรับรู้ต่ออาชีพในอนาคตและการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลก่อนเข้าร่วมโครงการทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของผลต่างของการรับรู้ต่ออาชีพในอนาคต และการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลก่อนเข้าร่วมโครงการกับหลังเข้าร่วมโครงการ ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

เมตริกการวิจัย

กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีผลต่างของความแตกต่างระหว่างการรับรู้ต่ออาชีพในอนาคตและการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการแตกต่างกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาล หมายถึง กระบวนการทางความคิดและจิตใจของบุคคลที่รับรู้ความรู้สึกและให้ความหมายต่อวิชาชีพพยาบาล โดยประมวลเข้ากับประสบการณ์เดิมซึ่งจะแสดงออกให้เห็นถึงความรู้สึกและความเข้าใจที่มีต่อวิชาชีพพยาบาล
2. อาชีพในอุดมคติ หมายถึง อาชีพตามความคิดเห็นหรือจินตนาการที่ถือเป็นมาตรฐานและเป้าหมายที่นักเรียนตั้งไว้
3. การรับรู้ต่ออาชีพในอุดมคติ หมายถึง กระบวนการทางความคิดและจิตใจของบุคคลที่รับรู้ความรู้สึกและให้ความหมายต่ออาชีพในอุดมคติ โดยประมวลเข้ากับประสบการณ์เดิมซึ่งจะแสดงออกให้เห็นถึงความรู้สึกและความเข้าใจที่มีต่ออาชีพในอุดมคติ
4. คำแนะนำของกลุ่มอ้างอิง หมายถึง การชี้แจงให้ทำหรือปฏิบัติของกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของนักเรียน อันได้แก่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิทและครู
5. ประสบการณ์ต่อวิชาชีพพยาบาล หมายถึง การที่นักเรียนเคยหรือไม่เคยมีโอกาสรับรู้หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาชีพพยาบาลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ การเคยหรือไม่เคยได้รับบริการจากพยาบาล การมีโอกาสเป็นอาสาสมัครเกี่ยวกับงานอนามัยและการสาธารณสุข รวมทั้งการมีบิดา - มารดา ญาติพี่น้อง คนที่รู้จักหรือเพื่อนบ้านที่สนิทสนมประกอบวิชาชีพพยาบาล
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง เกรดเฉลี่ยสะสมของนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 1
7. รายได้ครอบครัว หมายถึง จำนวนเงินที่ได้จากการประกอบอาชีพของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกันมีหน่วยเป็นบาทต่อเดือน
8. โครงการ หมายถึง การให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาลด้วยวิธีทัศนความยาว 20 นาที โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นวิชาชีพ การจัดการศึกษาและโอกาสทางการศึกษา เงินเดือนสวัสดิการ ความก้าวหน้า และข้อคิดเห็นจากประสบการณ์ตรงของพยาบาลวิชาชีพ แล้วเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายซักถามนานอีก 10 นาที รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 30 นาที

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเฉพาะนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2541 ของโรงเรียนในเขตจังหวัดระยองและจังหวัดชลบุรี ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ โครงการ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความแตกต่างของผลต่างระหว่างการรับรู้ต่ออาชีพในอุดมคติและการรับรู้ต่อวิชาชีพพยาบาลที่เปลี่ยนแปลงไป
3. ตัวแปรภายนอก ได้แก่
 - 3.1 เพศ
 - 3.2 ประเภทของโรงเรียน
 - 3.3 รายได้ครอบครัว
 - 3.4 ประสบการณ์ต่อวิชาชีพพยาบาล
 - 3.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.6 คำแนะนำของกลุ่มอ้างอิง

ข้อจำกัดของการทำวิจัย

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีความแตกต่างในปัจจัยพื้นฐานน้อยที่สุดจึงเลือกจังหวัดแบบเฉพาะเจาะจงที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกัน ได้แก่ โรงเรียนในเขตจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง หลังจากนั้นจึงทำการสุ่มโรงเรียนในเขตเมืองและเขตนอกเมือง แต่เนื่องจากลักษณะการกระจายของโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็ก มีความแตกต่างกัน ทำให้ขนาดของโรงเรียนที่สุ่มได้ในจังหวัดทั้ง 2 มีความแตกต่างกัน สัดส่วนของนักเรียนในโรงเรียนเขตเมืองและนอกเขตเมืองที่สุ่มได้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจึงมีความแตกต่างกันซึ่งอาจมีผลทำให้ตัวแปรภายนอกแตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

การวัดการรับรู้ต่ออาชีพในอุดมคติ จะวัดเพียงครั้งเดียวก่อนการทดลองเนื่องจากเชื่อว่าภายในระยะเวลา 4 สัปดาห์ไม่ทำให้การรับรู้ต่ออาชีพในอุดมคติเปลี่ยนแปลง